

Pilies g. 4 yra Vilniaus senamiesčio 22 kvartale (153 posesija), kurį riboja Pilies, Barboros Radvilaitės, Šiltadaržio ir Bernardinų gatvės. Kvartalas pradėjo formuotis kartu su Vilniaus pilimi bei pastatais aplink ją. Gatvių tinklas aplink kvartalą susiformavo XVI–XVI a.

XIV a. pilies teritoriją juosė gynybinė siena, kurioje buvo trys svarbiausi vartai. Pro juos vedė keliai į kitus kunigaikštystės miestus. Su miestu pilis palaikė ryšius per pietinius vartus, nuo kurių prasidėjo kelias į Medininkus, XIV–XV a. suformavęs Pilies gatvę.

Didelės įtakos kvartalo užstatymui turėjo tai, kad didesnę jo dalis priklausė Vilniaus kapitulai. Manoma, kad pirmuosius sklypus kapitula kvartale gavo dar XIV a. pabaigoje. Visi kvartalo pastatai smarkiai nukentėjo 1610 m. Vilniaus gaisro metu, kai sudegė netoliese buvę Pilies vartai, beveik visi kvartalo pastatai. Taip pat kvartalas nukentėjo ir 1737 bei 1848 m. gaisrų metu. Didelės žalos kvartalo pastatams buvo padaryta 1655 m. per mūšius su Maskvos kariuomene, o kai kurie pastatai nukentėjo ir 1794 m. per Kosciuškos sukilėlių mūšius su Rusijos kariuomene. Kadangi didžioji kvartalo dalis buvo mūrinė, gaisrų metu didelė dalis namų išlikdavo.

Iš istorinių dokumentų žinoma, kad XVIII a. kvartalo pastatus leista nuomoti žydams, kurie juose įrengdavo smukles, kavines, krautuvėles, sandėlius ir pan. Pavyzdžiui, 1814 m. 153 posesijoje buvo smuklė. XVIII a. 3 dešimtmečio Vilniaus miesto plane nagrinėjamame kvartale nepavaizduotas nė vienas pastatas.

XIX a. senamiestyje buvo statomi namai specialiai butų nuomai. Didžioji dalis tokių namų Pilies gatvėje buvo statomi kiemų gilumoje. Tuo metu beveik visos posesijos išlaikė savo planinę struktūrą nepakitusias.

9 pav. Plokštinių polichrominių koklių fragmentai ir buitinės keramikos šukės iš Pilies g. 4.

J. Ramanauskienės nuotr.

Fig. 9. Polychrome panel stove tile fragments and sherds of household pottery from Pilies St. 4.

Pilies g. 4 esančiame kieme vykdant mechanizuotus žemės kasimo darbus, buvo atlikta archeologinė priežiūra (1982 m. V. Grišinas; žr. *LIIR*, f. 1, b. 1038). Kasant iki 2,5 m gylio, įžemis nepasiektas, o 1,5 m gylyje fiksuotas XVI–XVII a. horizontas, aptikta radinių, datuojamų laikotarpiu nuo XV a. Pilies ir Didžiosios gatvių kapitalinio remonto metu atlikus archeologinę priežiūrą (1987 m., K. Katalynas; žr. *LIIR*, f. 1, b. 1382), ties Pilies ir Barboros Radvilaitės gatvių sankryža buvo aptikti XIX a. nugriautų pastatų fragmentai: vienas mūro fragmentas gotikinis, kiti – klasicistiniai. Kultūrinis sluoksnis kasinėtoje vietoje buvo visiškai suardytas iki 2 m gylio, įžemis nepasiektas. Pilies g. 6 tyrimų metu (1996 m. V. Grišinas; žr. *LIIR*, f. 1, b. 2764) aptiktas 1,8–2 m storio kultūrinis sluoksnis. Tyrimų metu radinių nerasta, tačiau autorius ataskaitoje mini aptiktą XV a. mūrą.

2010 m. Pilies g. 4 esančiame kieme, šilumos tinklams įrengti projektuojamos apie 45 m ilgio trasos vietoje rankiniu būdu iškasas 2x1,7 m dydžio šurfas. Nustatyta, kad tir-

toje vietoje susiformavęs 1,65–1,7 m storio kultūrinis sluoksnis, kurio chronologija apima XVI–XXI a. Iki XVI a. II pusės – XVII a. pradžios čia greičiausiai buvo neintensyvi ūkinė veikla. Virš įžemio fiksuotas tamsiai juodos drėgnos derlingos daržo žemės sluoksnis, kurios gana didelis storis rodo čia buvus daržus. Nuo XVII a. II pusės kieme buvo pakeltas žemės paviršius ir suformuota plūkto molio danga. XVIII–XIX a. teritorijoje buvo statomi perimetrinio užstatymo gyvenamieji bei mišrios paskirties namai, formavosi posesija. Per XIX–XX a. sklype žemės paviršius buvo pakeltas apie 60 cm: buvo suformuotas plūkto molio paviršius, vėliau pakėlus ir išlyginus žemės paviršių, išgrįstas lauko akmenų grindinys, galiausiai suformuotas dabartinis betoninių plytelių grindinys ir želdiniai.

Tyrimų metu aptikti 148 archeologiniai radiniai, tarp kurių yra XVI a. pradžios – XVII a. plokštinių glazūruotų žalia glazūra, neglazūruotų ir polichrominių, taip pat dubeninių koklių fragmentų (95 vienetai) (9–11 pav.), kurių analogų rasta Vilniaus Žemutinėje pilyje. Be koklių, taip pat rastos 2 XVI–XVII a. molinių grindų plytelės, 49 XVI–XIX a. buitinės keramikos fragmentai (9 pav.), 2 kaltinės vyns.

0 5 cm

10 pav. Plokštinio polichrominio ir neglazūruoto koklių fragmentai iš Pilies g. 4. J. Ramanauskienės nuotr.

Fig. 10. Polychrome and unglazed panel stove tile fragments from Pilies St. 4.

0 5 cm

11 pav. Plokštinio ir dubeninių koklių fragmentai Pilies g. 4. J. Ramanauskienės nuotr.

Fig. 11. Panel and 'pot-shaped' (Topfkachel) stove tile fragments from Pilies St. 4.